

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
ЕВРОПЕЙСКИ СЪД ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

ТРЕТО ОТДЕЛЕНИЕ

ДЕЛО БОСЕВ с/у БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 62199/19)

СЪДЕБНО РЕШЕНИЕ

Член 6 § 1 (наказателноправна) * Липса на безпристрастност на съдебния състав, който е осъдил журналист, публикувал преди това статии, поставящи под съмнение професионалните качества и почтеността на съдията-докладчик и председателстващ съдебния състав * Обективна безпристрастност * Обективни и основателни съмнения на жалбоподателя * Отхвърляне на молбата му за отвод на съдията, която се е произнесла по тази молба * Недостатъци в процедурата по отвод, които не са отстранени от по-горна инстанция.

Член 10 * Свобода на изразяване * Липса на безпристрастност на съда, довела до осъждането на жалбоподателя за клевета * Липса на ефективни и адекватни гаранции срещу произвол

Изготвено от Регистъра. Не обвързва Съда.

СТРАСБУРГ

4 юни 2024 г.

Това решение ще стане окончателно при обстоятелствата, посочени в член 44 § 2 от Конвенцията. То може да подлежи на редакционна преработка.

РЕШЕНИЕ „БОСЕВ с/у БЪЛГАРИЯ“

По делото Босев срещу България,

Европейският съд по правата на човека (трето отделение) в състав, съставен от:

Георгиос А. Сергидес, *председател*,

Пере Пастор Виланова,

Питер Роосма,

Йоанис Ктистакис,

Андреас Зюнд,

Одни Мьол Арнардотир, *съдии*,

Павлина Панова, *съдия ad hoc*

и Милан Блашко, *секретар на секцията*,

Като взе предвид жалбата (№ 62199/19) срещу Република България, подадена в Съда на основание член 34 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи („Конвенцията“) на 19 ноември 2019 г. от гражданина на тази държава г-н Росен Росенов Босев („жалбоподателят“),

като взе предвид решението за представяне на молбата на вниманието на българското правителство („правителството“),

Като взе предвид забележките на страните,

Като взе предвид оттеглянето на г-н Йонко Грозев, съдията, избран за България (правило 28 от Правилника на Съда), и решението на председателя на състава да определи г-жа Павлина Панова за съдия *ad hoc* (правило 29 § 1 b)),

След обсъждане в камарите на 10 октомври 2023 г. и 14 май 2024 г.,

Постановява следното решение, прието на последната дата:

ВЪВЕДЕНИЕ

1. Настоящото дело се отнася до безпристрастността на съдия, който се е произнесъл по наказателни обвинения, повдигнати срещу жалбоподателя, осъждането му за клевета на висш държавен служител и въпроса дали съществуват вътрешноправни средства за защита, които могат да поправят нарушението на свободата му на изразяване, което жалбоподателят счита, че е резултат от това осъждане. Жалбоподателят се е позовал съответно на членове 6 § 1, 10 и 13 от Конвенцията.

ФАКТИТЕ

2. Жалбоподателят е роден през 1983 г. и живее в София. Той е представляван от г-н А. Кашъмов и Ст. Мадин, адвокати в София.

3. Правителството беше представено от своя агент Р. Николова от Министерството на правосъдието.

I. ОБЩИЯ КОНТЕКСТ НА ДЕЛОТО

4. Жалбоподателят е журналист, специализиран в съдебни дела. По време на делото той работи за седмичния вестник „Капитал“, собственост на издателство „Икономедиа“.

РЕШЕНИЕ „БОСЕВ с/у БЪЛГАРИЯ“

5. През 2013 г. новинарският уебсайт „Дневник“, който принадлежи на същото издателство, публикува информация, според която С.М., директор на Комисията за финансов надзор („КФН“), е бил призован като свидетел по наказателно дело за пране на пари, тъй като е подписвал документи, улесняващи прехвърлянето на парични суми, получени от трафик на наркотици.

6. Жалбоподателят обяснява, че след тази публикация, на различни дати между 2013 и 2015 г., КФН е наложила няколко глоби на И.П., в качеството му на физическо лице и мажоритарен акционер в издателство „Икономедиа“, както и на други дружества, принадлежащи на него, които впоследствие са били отменени от съдилищата.

7. На 6 януари 2015 г. КФН наложи две глоби на „Икономедиа“ за публикуването във в. „Капитал“ на две статии, в които открива опити за манипулиране на финансовите пазари. Наложените глоби са на обща стойност 150 000 български лева (BGN), което се равнява на приблизително 76 700 евро (EUR).

8. На 15 януари 2015 г. жалбоподателят се появява в сутрешното предаване на национален телевизионен канал, където е поканен да изрази мнението си относно налагането на посочените санкции и евентуалното участие на С.М. във въпросните събития. По време на интервюто той се позовава на наказателното производство, в което С.М. е призован като свидетел, и заявява следното:

„(...) г-н [С.]М. е свързан със схемата за пране на пари, в която е обвинен Е.Б.. С действията си той е улеснил изпирането на парични суми, генерирани от трафик на наркотици. (...) По време на съдебните заседания стана ясно, че подписът на г-н [С.]М. фигурира в няколко документа, с които се прехвърлят парични суми, генерирани от трафик на наркотици. (...) Разярен след тези разкрития (...), той реши да използва институцията, която управлява, за да се разправи с „Капитал“ и „Дневник“ (...).“

9. На 16 януари 2015 г. жалбоподателят е гост в друго телевизионно предаване. По време на предаването жалбоподателят заяви следното:

„Новинарските сайтове „М.“ и „Б.“, заедно с „Дневник“, бяха единствените медии, които подчертаха участието на г-н [С.]М. като правен съветник в схема за изпиране на пари, генерирани от трафик на наркотици. (...) За това би могло да има логично обяснение, но въпреки че беше призован няколко пъти като свидетел, той не се яви в съда.“

II. НАКАЗАТЕЛНОТО ПРОИЗВОДСТВО ЗА КЛЕВЕТА, ОБРАЗУВАНО СРЕЩУ ЖАЛБОПОДАТЕЛЯ

10. На 15 юли 2015 г. С.М. предявява пред Софийския районен съд („районният съд“) иск за клевета срещу жалбоподателя. Той се оплаква от коментарите, които жалбоподателят е направил по негов адрес по време на двете телевизионни предавания, посочени по-горе.

11. По време на производството пред Окръжния съд жалбоподателят е представляван от две адвокатки по негов избор. Те са поискали и са осигурили присъствието и разпита на свидетел на подсъдимия, задавали са въпроси на двамата свидетели на противната страна и са представили писмени доказателства пред съда. Твърдейки, че въпросните реплики са били само израз на отрицателното мнение на жалбоподателя към пострадалия и че нито едно от изреченията, изречени от жалбоподателя, не може да се тълкува като приписване на престъпление на С.М., те пледират за оправдателна присъда.

РЕШЕНИЕ „БОСЕВ с/у БЪЛГАРИЯ“

12. На 19 октомври 2017 г. районният съд, заседаващ в състав от един съдия (съдия К.П.), признава жалбоподателя за виновен за клевета. По-специално разглеждайки следните изявления на жалбоподателя: „Г-н [С.]М. (...) е решил да използва институцията, която управлява, за да потисне „Капитал“ и „Дневник“ (параграф 8 *in fine* по-горе), съдът констатира, че изявлението е фактическо, че не е представено доказателство за неговата истинност, че то съдържа позорното сведение, че С. М. е злоупотребил със служебното си положение, за да отмъсти на изданията, които са го критикували, и че, накрая, то е било оповестено в телевизионно предаване. Съдът също така констатира, че решенията за налагане на горепосочените санкции на „Икономедиа“ (точка 7 по-горе) са били подписани от заместник на С.М. и че няма доказателства С.М. да е участвал в тези производства или да е повлиял на решението на своя заместник. Що се отнася до другите твърдения на жалбоподателя, Районният съд приема, че те представляват лични интерпретации, основани на информация, събрана от жалбоподателя от статии в пресата и протоколи от съдебни заседания по делото, в което С.М. е бил призован като свидетел, и съответно счита, че те не съставляват престъпление.

13. Що се отнася до наказанието, което трябва да се наложи, районният съд, взема предвид чистото съдебно минало на жалбоподателя, както и липсата на каквито и да било материални щети по делото и решава на основание чл. 78а от Наказателния кодекс (параграф 32 по-долу), да наложи административно наказание под формата на глоба, чийто размер определя на законоустановения минимум от 1 000 BGN (равностойни на приблизително 511 евро). Съдът също така осъжда жалбоподателя да заплати разноските, направени от насрещната страна, както и разноските по съдебното производство, възлизащи общо на 626,60 лева (равностойни на приблизително 320 евро).

14. Жалбоподателят и С.М. обжалват това решение пред Софийския градски съд. На 24 октомври 2018 г. първоначално определената по делото съдия-докладчик В.М. се отвежда поради участието ѝ в друго дело за клевета между С.М. и собственика на издателство „Икономедиа“, по което вече е изслушала жалбоподателя като свидетел.

15. След това на принципа на случайното разпределение на делата е назначен друг съдия докладчик. Определен е П.К., заместник-председател на Софийския градски съд, председател и на състава от трима съдии, отговарящи за произнасянето по жалбите на страните.

16. На 3 декември 2018 г., в края на подготвителното заседание по въпросното наказателно дело, съдът разпорежда явяването на страните и техните представители. Призовката на жалбоподателя е връчена на съответните адреси на двамата му адвокати на 12 декември 2018 г. Тогава първият адвокат посочил писмено, че не може да се свърже с клиента си и поискал от органите да го уведомят лично за призовката; що се отнася до втория адвокат, секретарката му посочила, че отсъства по медицински причини. На 14 декември 2018 г., петък, администрацията на Софийския градски съд се свързала със специализирания отдел на Министерството на правосъдието и поискала от него да връчи призовката на жалбоподателя на известния му адрес и на адреса на работодателя му. Служителите на Министерството на правосъдието отишли на всеки от тези два адреса, но без резултат: хората, с които се срещнали на място, ги уведомили, че на предполагаемия адрес на жалбоподателя имотът е продаден от него година по-рано, а на

РЕШЕНИЕ „БОСЕВ с/у БЪЛГАРИЯ“

адреса на работодателя му - че редакцията на седмичния вестник „Капитал“ е затворена за уикенда.

17. На 17 декември 2018 г. Софийският градски съд провежда заседание, но поради отсъствието на жалбоподателя и неговите адвокати разглеждането на делото е отложено за 19 февруари 2019 г. Съдът разпорежда на специализирания отдел на Министерството на правосъдието да връчи призовките лично на жалбоподателя на всички известни му адреси, на адреса на работодателя му и на адресите на неговите роднини. Освен това съдът поиска от съдебните органи да проверят пред съответните органи дали заинтересованото лице се намира на територията на страната, дали междувременно е било задържано и дали е сключило договори за предоставяне на телефонни услуги, и ако това е така - да определят адреса му за кореспонденция и телефонния му номер.

18. Впоследствие служители на Министерството на правосъдието посещават няколко адреса, свързани с жалбоподателя, и се свързват с неговите роднини. На 4 февруари 2019 г. призовката на жалбоподателя е връчена както на главния редактор на седмичника „Капитал“ в редакцията на вестника, така и на майката на жалбоподателя на нейния адрес. На 9 февруари 2019 г. призовката е получена от един от съседите на новия адрес на жалбоподателя.

19. На 18 февруари 2019 г. жалбоподателят подава молба за отвод, насочена срещу съдия П.К., която той счита за неподходяща да заседава по делото поради това, че в миналото е написал и публикувал няколко статии в пресата, в които е критикувал работата ѝ като съдия и заместник-председател на Софийския градски съд, и е поставял под съмнение почтеността ѝ като магистрат.

20. В подкрепа на искането си той представя седем статии, подписани от него и публикувани в седмичното списание „Капитал“ между юли 2012 г. и април 2015 г., в които се споменава, наред с другото, за случаи на забавяне на разглеждането на някои медийни дела, разпределени на съдия П.К., за практика на съдия П.К. да издава съдебни решения със задна дата и за предполагаемото ѝ членство в привилегирован кръг от високопоставени и корумпирани магистрати, за които се подозира, че се ползват от йерархична защита срещу техните нарушения.

21. Искането за отвод беше разгледано от състава на заседание на 19 февруари 2019 г. и отхвърлено на следните основания :

„На първо място, съдията-докладчик не се е запознала изцяло със статиите, на които се основава искането за отвод, които (...) биха обосновали оттеглянето ѝ от делото. (...) Съдията-докладчик счита за необходимо да уточни, че макар интерпретациите на определени актуални събития от страна на журналисти, в случая от страна на подсъдимия Босев, да могат да повлияят на членовете на обществото при формирането на техните възгледи и мнения по дадена тема, което е един от основните принципи на журналистиката в демократичното общество, те не могат да окажат никакво влияние върху емоционалното, духовното, психологическото и личностното равновесие на председателя на съдебния състав и съдията-докладчик по отношение на фактите, отразени от въпросния журналист. По своята същност журналистическата интерпретация на актуални събития не оказва никакво неблагоприятно въздействие върху вътрешното „аз“ на съдията-докладчик, което да [й] попречи да се произнесе правилно и обективно по настоящото дело относно подлежащите на доказване факти, изброени в чл. 102 от Наказателно-процесуалния кодекс. В същия смисъл, дори и да има факти, тълкувани по негативен начин по отношение на нея, съдията докладчик счита, че това не е от такова естество, че да доказва наличието на предубеденост, която би могла да повлияе на нейната преценка на фактите, подлежащи на доказване по настоящото дело, по-специално: въпроса

РЕШЕНИЕ „БОСЕВ с/у БЪЛГАРИЯ“

дали е извършено престъпление и въпроса дали обвиняемият е извършил това престъпление и ако е така, дали е виновен. Съдията докладчик счита за необходимо да уточни, че независимо от изложеното в искането [за отвод] и в приложените към него статии, тя е в състояние да осигури провеждането на справедлив и безпристрастен съдебен процес, способен да даде отговор на основния въпрос, повдигнат в наказателното производство. Според съдията докладчик безпристрастността, която е основен принцип на наказателното производство, (...) ще бъде напълно гарантирана в този случай (...).

22. Жалбоподателят веднага подава втора молба за отвод на същата съдия на основание, че тя му е разпоредила връчване на призовка на няколко адреса (параграф 18 по-горе), въпреки че служебният му адрес е бил известен на съда от самото начало на наказателното производство. Това искане е отхвърлено на същото заседание. Съдът обяснява, че прибягването до тези методи за призоваване е имало за цел да осигури явяването на обвиняемия и ефективното упражняване на правото му на защита и че това не показва пристрастност от страна на председателстващия съдия.

23. По време на разглеждането на делото от Софийския градски съд жалбоподателят е бил представляван от адвокат, когото вече е бил ангажиран със защитата в производството пред първоинстанционния съд. Същата представя известно количество нови писмени доказателства - публикации в пресата, съдебни решения и преводи на различни международни доклади относно свободата на печата в България - които били приобщени към делото. Защитата повтаря аргументите, които е изложила пред по-долната инстанция (вж. параграф 11 по-горе), а именно, че коментарите на жалбоподателя се вписват в дебат от общ интерес, предизвикан от значителните глоби, наложени на различни медии от КФН, и че те са били израз на лично мнение за работата и личността на С.М., което според него не може да бъде санкционирано, без да се наруши правото му на свобода на изразяване.

24. С решение от 21 май 2019 г. Софийският градски съд, приемайки мотивите, изложени от районния съд в това отношение (параграф 12 по-горе), потвърждава присъдата на жалбоподателя заради изречението „Г-н М. (...) решил да използва институцията, която управлява, за да потисне „Капитал“ и „Дневник“...“

25. Въззивният съд признава жалбоподателя за виновен по допълнително обвинение в клевета въз основа на следното негово изявление, направено по време на предаването от 15 февруари 2015 г.: „Г-н [С.]М. е свързан със схемата за пране на пари, в която е обвинен Е.Б. С действията си той е улеснил изпирането на пари, генерирани от трафик на наркотици“ (параграф 8 по-горе). Съдът постановява, че това фактическо твърдение също представлява клевета, тъй като внушава, че С.М. е бил съучастник в престъпно деяние, докато той никога не е бил обвиняван или осъждан за съучастие в пране на пари и няма доказателства, които да установяват, че е участвал в такива незаконни дейности. Съдът допълва, че от събраните доказателства, а именно протоколите от заседанията, проведени в рамките на наказателното производство срещу Е.Б. за изпиране на пари, се установява, че С.М. е бил призован като свидетел. Някои документи, представени в същото наказателно производство - фотокопия на пълномощни и паспорт - били заверени с неговия подпис и печат на консултантската фирма, която той управлявал по това време. Според Софийския градски съд обаче тези обстоятелства по никакъв начин не доказват, че С.М. е участвал в операция по изпиране на пари, както твърди жалбоподателят. Той заключава, че след като са направени от жалбоподателя по

РЕШЕНИЕ „БОСЕВ с/у БЪЛГАРИЯ“

отношение на държавен служител по време на телевизионно предаване, въпросните изявления представляват клевета, наказуема по член 148, алинея 2 от Наказателния кодекс (вж. точка 31 по-долу).

26. Що се отнася до другите коментари, направени от жалбоподателя, които са посочени в жалбата на С.М., въззивният съд, като приема, че те са израз на личното мнение на жалбоподателя и че не са позорящи за пострадалия, потвърждава оправдателната присъда, постановена на първа инстанция.

27. Що се отнася до наказанието, което следва да се наложи, Софийският градски съд, който запазва прилагането на чл. 78а от Наказателния кодекс в настоящия случай, заявява, че глоба, по-висока от минималната, предвидена в закона, от 1000 лева, би изглеждала подходяща, но че при липсата на изрично искане от страна на С.М. в тази връзка е обвързан от заключението на районния съд. Поради това той потвърждава решението на районния съд в тази част, както и в частта относно разходите и разноските (точка 13 по-горе).

28. Решението на Софийския градски съд не подлежи на касационно обжалване (параграф 34 по-долу).

III. ДРУГИ РЕЛЕВАНТНИ ФАКТИ

29. С довода, че са били нарушени редица процесуални правила и по-специално, че съдия П.К. е била пристрастна, жалбоподателят впоследствие подава молба до прокурора за възобновяване на наказателното производство. На 21 октомври 2019 г. прокуратурата отхвърля искането, като счита, че наказателното производство срещу него не е било опорочено от съществен порок. По-специално тя счита, че доводите, изтъкнати от жалбоподателя в молбите му за отвод, не могат да поставят под съмнение безпристрастността на съдия П.К., че тези молби са били надлежно разгледани и че отхвърлянето им е било подробно обосновано в съответните решения. Освен това той отбелязва, че мотивите, на които се основава решението на Софийския градски съд, ясно показват липсата на каквато и да е предубеденост от страна на всички съдии от състава.

30. На 19 ноември 2019 г. жалбоподателят подава жалбата си в Съда. Той формулира три оплаквания: на първо място, на основание чл. 6 § 1 от Конвенцията, оспорва безпристрастността на съдия П.К.; на второ място, поддържа, че осъждането му за клевета е постановено при незначитане на правото му на свобода на изразяване. След това той твърди, че присъдата му за клевета е била постановена при незначитане на правото му на свобода на изразяване, гарантирано от чл. 10 от Конвенцията. Накрая, по чл. 13 от Конвенцията той се оплаква, че не е разполагал с вътрешноправно средство за защита, за да бъде преодоляна намесата в правото му на свобода на изразяване, каквато той счита, че е била налице.

ПРИЛОЖИМА ПРАВНА РАМКА

31. Разпоредбата на чл. 148, ал. 2 от Наказателния кодекс („НК“) предвижда, че клеветата се наказва, ако е извършена публично или срещу длъжностно лице, с глоба от 5000 до 15 000 лв. и обществено порицание. Наказателното производство се образува въз основа на жалба, подадена директно до компетентния съд от лицето, което се счита за оклеветено (чл. 161, ал. 1 от НК). Абсолютният давностен срок за това престъпление

РЕШЕНИЕ „БОСЕВ с/у БЪЛГАРИЯ“

е четири години и шест месеца от датата на извършване на престъплението (чл. 80, ал. 1, точка 5 и чл. 81, ал. 3 от Наказателния кодекс).

32. Съгласно чл. 78а, ал. 1 от Наказателния кодекс, ако извършителят на деянията, съставляващи престъпление, не е осъждан и имуществените вреди са възстановени, съдията трябва да го освободи от наказателна отговорност, като наложи административна глоба в размер от 1000 до 5000 лева. Съгласно постоянната съдебна практика на българските съдилища така санкционираното лице не се счита за осъждано (*Постановление № 7 от 4.XI.1985 г. по н. д. № 4/85 г., Пленум на ВС, т. 4*).

33. Член 29, ал. 2 от Наказателно-процесуалния кодекс (НПК) предвижда, че съдията трябва да се отведе от разглеждането на наказателно дело, ако са налице обстоятелства, които пряко или косвено могат да породят съмнение в неговата непристрастност. Исканията за отвод трябва да бъдат разгледани незабавно от съдебния състав, който трябва да мотивира решението си (чл. 31, ал. 3 и 4 от НПК). НПК не предвижда възможност за оспорване на тези решения отделно от решението по съществото на наказателното дело. Съгласно постоянната практика на българския Върховен касационен съд обаче липсата на непристрастност на наказателния съд се счита за съществено процесуално нарушение, което обосновава отмяната на оспореното решение по реда на касационното обжалване и последващото връщане на делото на по-долната инстанция за ново разглеждане (*Решение № 245 от 8.05.1996 г. по н. д. № 545/1995 г., I н. о.; Решение № 523 от 13.07.2005 г. на ВКС по н. д. № 988/2004 г., II н. о., НК; Решение № 43 от 13.05.2019 г. на ВКС по н. д. № 51/2019 г., III н. о., НК*).

34. Разпоредбата на чл. 346, ал. 2 от НПК не предвижда касационно обжалване на решенията за клевета, постановени от окръжен съд, към който принадлежи и Софийският градски съд. Осъденото лице обаче може да поиска от прокурора да поиска възобновяване на наказателното производство на същите основания, които обосновават касационната жалба, например в случай на съществено нарушение на процесуалните правила (членове 420-422 от НПК).

35. Съгласно чл. 178 от НПК призовката за явяване пред съд се връчва от служител на съответния съд (параграф 1 от посочения член). Ако призовката не може да бъде връчена по този начин, същата се връчва от службите на Министерството на вътрешните работи или на Министерството на правосъдието (параграф 2 от същия член).

В ПРАВОТО

I. ОТНОСНО ПРЕДПОЛАГАЕМО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛ. 6 § 1 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

36. Жалбоподателят твърди, че съдия П.К., докладчик и председател на съдебния състав, който го е осъдил на въззивна инстанция, не е бил непристрастен. В тази връзка той се позовава на чл. 6 § 1 от Конвенцията, който в съответната си част гласи следното:

„Всеки има право на справедлив процес (...) от независим и непристрастен съд, създаден със закон, при определянето (...) на всяко наказателно обвинение срещу него“.

А. Допустимост

1. Аргументи на страните

37. Правителството поддържа, че тази оплакването следва да бъде обявено за недопустимо поради неспазване на шестмесечния срок. Според него началният момент, от който започва да тече срокът в конкретния случай, следва да бъде датата, на която е отхвърлена молбата за отвод на жалбоподателя срещу съдия П.К., а именно 19 февруари 2019 г. Според правителството това решение не подлежи на обжалване по общия ред, поради което, жалбоподателят е трябвало, да подаде оплакването си за нарушение на член 6 § 1 преди 19 август 2019 г.

38. Жалбоподателят оспорва доводите на правителството и счита, че шестмесечният срок е започнал да тече от датата на постановяване на решението на Софийския градски съд по съществото на наказателното дело, по което той е бил подсъдим, а именно 21 май 2019 г. За тази цел той обяснява, че всяко посегателство на правото на справедлив съдебен процес може да бъде установено само в светлината на изхода от производството. Според него е било невъзможно да се определи предварително дали обвиненията в клевета срещу него ще бъдат потвърдени или отхвърлени от съда, така че само към момента на постановяване на осъдителна или оправдателна присъда може да се прецени безпристрастността на съда. Доколкото молбата му е била подадена на 19 ноември 2019 г., шестмесечният срок е щял да бъде спазен.

2. Преценката на Съда

39. Принципите, свързани с прилагането на шестмесечния срок, който е предвиден в член 35 § 1 в редакцията, действаща към момента на подаване на настоящата жалба, са припомнени в решението *Лопес де Суза Фернандес с/у Португалия* ([ГК], № 56080/13, §§ 129-132, 19 декември 2017 г.). Въпросната разпоредба има за цел да осигури правна сигурност, като гарантира, че делата, които повдигат въпроси по Конвенцията, се разглеждат в разумен срок и че минали решения не могат да бъдат оспорвани безкрайно. Това правило бележи времевата граница на контрола, упражняван от органите по Конвенцията, и посочва както на лицата, така и на държавните органи периода, след който този контрол вече не се упражнява (*нак там*, § 129). В това отношение разпоредбите, отнасящи се до изчерпването на вътрешноправните средства за защита, и шестмесечният срок, уредени в чл. 35 § 1, са тясно свързани (*нак там*, § 130). Като общо правило шестмесечният срок започва да тече от датата на окончателното решение, постановено в процеса на вътрешноправните средства за защита, тъй като член 35 § 1 не може да се тълкува в ущърб на принципа на субсидиарност, поради което не изисква от жалбоподателя да сезира Съда с оплакването си, преди да е взето окончателно решение на национално равнище по отношение на спорния въпрос (*нак там*, § 131). Въпреки това тази разпоредба предвижда, че само нормалните и ефективни средства за защита следва да се вземат предвид: недопустимо е жалбоподателят, единствено с цел да отложи сроковете, наложени от Конвенцията, да се опитва да подава неподходящи или злоупотребяващи молби до органи или институции, които не разполагат с необходимите правомощия или компетентност, за да предоставят обезвреда за вредите, които засегнатото лице счита, че е претърпяло (*нак там*, § 132).

40. Като се спира на обстоятелствата по настоящото дело, Съдът отбелязва, че страните не са съгласни коя дата следва да се приеме за начален момент на шестмесечния срок по настоящото дело, като жалбоподателят твърди, че това следва да бъде датата, на която Софийският градски съд е постановил окончателното си решение по съществото на

РЕШЕНИЕ „БОСЕВ с/у БЪЛГАРИЯ“

делото, а именно 21 май 2019 г. (§ 38 по-горе), докато правителството счита, че срокът започва да тече от датата, на която са отхвърлени двете молби за отвод на съдия П.К., а именно 19 февруари 2019 г. (вж. § 37 по-горе).

41. Съдът отбелязва, че българската правна система предвижда два различни, но кумулативни начина за повдигане на възражение за предубеденост срещу съдия от наказателен съд, а именно, първо, чрез искане за отвод, направено преди постановяване на съдебното решение, и второ, чрез подаване на жалба до по-горната инстанция срещу решението на съдията по съществото на делото (вж. § 33 по-горе). Така по принцип, когато обвиняемият желае да оспори безпристрастността на съдията от въззивната инстанция по наказателни дела, той или тя трябва да поиска отвод на този съдия по време на производството и след това, когато е приложимо, да изтъкне същия аргумент в касационната жалба. Съдът обаче отбелязва, че положението на жалбоподателя в настоящия случай представлява особен случай, тъй като той не е могъл да се възползва от втората възможност, като се има предвид, че решението на Софийския градски съд е било *ex lege* изключено от приложното поле на касационното обжалване (вж. § 34 по-горе).

42. При конкретните обстоятелства по настоящото дело да се приеме позицията на правителството относно началния момент на шестмесечния срок би означавало значително да се ограничи правото на жалбоподателя да се обърне към Съда. Всъщност една такава хипотеза би била равностойна да се възприеме становището, че жалбоподателят е трябвало да подаде оплакването си за нарушение на чл. 6 § 1 още преди приключването на наказателното производство, което би го изложило на риска жалбата да бъде отхвърлена от Съда като преждевременно подадена (*Гюнгормез с/у Турция* (реш.), № 38734/04, 18 ноември 2008 г., и *Сперисен с-у Швейцария*, № 22060/20, § 48 *in fine*, 13 юни 2023 г.).

43. В тази връзка Съдът би искал да отбележи, че правилото за шестмесечния срок има автономен характер и следва да се тълкува и прилага във всеки отделен случай по начин, който да гарантира ефективното упражняване на правото на индивидуална жалба (*Сабри Гюнеш с/у Турция* [ГК], № 27396/06, § 55, 29 юни 2012 г.). Следователно при конкретните обстоятелства по настоящото дело Съдът не може да упрекне жалбоподателя за това, че е изчакал окончателното решение на Софийския градски съд по делото си, преди да подаде настоящата жалба. Вследствие на това Съдът счита, че датата на това решение, а именно 21 май 2019 г., следва да бъде приета за начален момент на шестмесечния срок по настоящото дело. Жалбоподателят е подал жалбата си на 19 ноември 2019 г., поради което въпросният срок е спазен.

44. Следователно възражението на правителството по този въпрос следва да бъде отхвърлено.

45. Като констатира, че жалбата не е явно необоснована или недопустима на друго основание съгласно чл. 35 от Конвенцията, Съдът я обявява за допустима.

В. По същество

1. Аргументи на страните

а) Жалбоподателят

46. Жалбоподателят твърди, че съдия П.К. не е била безпристрастна. В подкрепа на това твърдение той се позовава на два аргумента: първо, обяснява, че е публикувал статии, в които е критикувал дейността на съдията като заместник-председател на Софийския градски съд - обстоятелство, което според него е могло да породи сериозни съмнения относно безпристрастността на П.К. спрямо него; от друга страна той я упреква, че е използвала методи на призоваването му по делото, които не са били необходими в неговия случай и са предвидени за лица, обвинени в извършването на тежки умишлени престъпления, което според него представлява още едно доказателство, че въпросният съдия е бил предубеден спрямо него.

47. Тези аргументи са изтъкнати в двете искания за отвод на съдията, направени от жалбоподателя по време на първото заседание пред Софийския градски съд. Жалбоподателят обаче отбелязва, че самата съдийка е отхвърлила тези искания, без според него да изложи релевантни и достатъчни мотиви.

48. Жалбоподателят твърди, че отказът на съдията да се отведе е накърнил справедливостта на наказателното производство срещу него. Той обяснява, че именно тя, в качеството си на председател на съдебния състав, е водила открито съдебно заседание, диктувала е съдържанието на протокола, изготвен от секретаря, и е ръководила разискванията на съдебния състав след заседанието, а в качеството си на съдия-докладчик е предложила на колегите си да потвърдят осъдителната присъда за клевета, постановена срещу жалбоподателя от първоинстанционния съд. Според жалбоподателя твърдяното предубеждение на съдия П.К. спрямо него е довело до неоправдана намеса в упражняването на правото му на свобода на изразяване.

б) Правителството

49. Правителството се противопоставя на аргументите на жалбоподателя и заяви, че няма индикации, които да сочат, че съдия П.К. е била пристрастна, нито според субективния, нито според обективния подход, развит в практиката на Съда (*Де Кубер с/у Белгия*, 26 октомври 1984 г., § 24, Серия А № 86).

50. От една страна, правителството обяснява, че разглеждането на обстоятелствата по делото, според субективния подход води до заключението, че жалбоподателят не е представил никакви доказателства за предубеденост от страна на съдията. В тази връзка посочва, че съдията не е била запозната с пълното съдържание на публикациите, на които се е позовал жалбоподателят, че една от въпросните статии не е съдържала никакви данни, че съответното лице може да бъде идентифицирано като неин автор, и накрая, че всички статии са били публикувани четири или пет години преди делото с участието на жалбоподателя да бъде разгледано от Софийския градски съд. Ето защо според правителството, дори да се предположи, че съдия П.К. е прочела въпросните статии във връзка с искането за нейното отстраняване, това обстоятелство не би могло да постави под съмнение нейната безпристрастност, както отбелязва съдебният състав в решението си. Правителството допълва, че не е налице връзка между критиките, отправени към съдия П.К. във въпросните статии, и предмета на делото, който тя е следвало да разгледа, в конкретния случай.

51. В тази връзка правителството поддържа, че безпристрастността на съдията се доказва от факта, че решението на Софийския градски съд само потвърждава решението на

първоинстанционния съд относно престъплението, извършено от жалбоподателя, и наказанието, което трябва да му бъде наложено. Следователно апелативният съд не е утежнил положението на жалбоподателя. Освен това по време на производството съдиите не са извършили никакви действия във вреда на жалбоподателя и не са използвали никакъв неподходящ израз, който би могъл да се тълкува като показващ пристрастност от тяхна страна.

52. От друга страна, правителството обяснява, че разглеждането на обстоятелствата по делото, според обективния подход, също не разкрива и най-малкия признак за предубеденост на съдия П.К. Освен това усилията, положени от властите за призоваване на жалбоподателя да се яви пред съда, не могат да се разглеждат като признак за предубеденост, като се има предвид, че те са били насочени - в момент, когато жалбоподателят не е бил намерен на известните му адреси и когато неговите представители са отсъствали от първото заседание - към гарантиране на процесуалните права на жалбоподателя. Освен това правителството отбелязва, че тези мерки не са били предприети от съдия П.К., а от специализираната администрация.

53. Накрая правителството обяснява, че фактът, че съдия П.К. е член на състав от трима съдии, представлява достатъчна гаранция срещу евентуална пристрастност от нейна страна. В тази връзка отбелязва, че макар тайната на разискванията да не позволява да се установи каква роля е играла съдия П.К. в процеса на вземане на решение, всеки от останалите съдии е можел да оцени доказателствата самостоятелно и да изрази особено мнение, ако е необходимо; правителството отбелязва, че именно с единодушно решение съставът е потвърдил решението на по-долната инстанция.

2. Преценката на Съда

а) Общи принципи

54. Съдът припомня, че безпристрастността обикновено се определя от отсъствието на предразсъдъци или пристрастия и може да бъде оценена по различни начини. Според постоянната практика на Съда за целите на член 6 § 1 тя трябва да се преценява според субективен подход, който отчита личното убеждение и поведение на съдията, т.е. дали той или тя не е проявил лични пристрастия или предубеденост по конкретното дело, и според обективен подход, който се състои в това да се определи дали съдът е предложил, по-специално чрез състава си, достатъчно гаранции, за да се изключи всяко основателно съмнение относно неговата безпристрастност (вж. например делото *Киприяноу с/у Кипър* [ГК], № 73797/01, § 118, ЕСПЧ 2005-ХІІІ, *Микалеф с/у Малта* [ГК], № 17056/06, § 93, ЕСПЧ 2009, *Морис с/у Франция* [ГК], № 29369/10, § 73, ЕСПЧ 2015, и *Илнсехер с/у Германия* [ГК], № 10211/12 и 27505/14, § 287, 4 декември 2018 г.).

55. Що се отнася до субективния подход, принципът, че съдът трябва да се счита за свободен от предразсъдъци или пристрастия, е отдавна установен в практиката на Съда (*Киприяноу*, § 119, *Микалеф*, § 94, и *Морис*, § 74, всички цитирани по-горе). Личната безпристрастност на съдията се презумира при липса на доказателства за противното (*Хаушилд с/у Дания*, 24 май 1989 г., § 47, Серия А № 154). Що се отнася до вида на изискваното доказателство, Съдът например се е стремил да установи дали даден съдия е проявил враждебност или злонамереност по лични причини (*Де Кубер*, § 25, и *Морис*, § 74, и двете цитирани по-горе).

56. По голяма част от делата, повдигащи въпроси за безпристрастност, Съдът е използвал обективния подход (вж. *Микалеф*, цитирано по-горе, § 95). Разделителната линия между субективна и обективна безпристрастност обаче не е херметична: не само самото поведение на съдията, от гледна точка на външен наблюдател, може да породи обективно обосновани съмнения относно неговата безпристрастност - обективен подход, но може да засегне и въпроса за личните му убеждения - субективен подход (вж. *Киприяноу*, цитирано по-горе, § 119). По този начин в случаите, когато може да е трудно да се представят доказателства, които да оборят презумпцията за субективна безпристрастност на съдията, изискването за обективна безпристрастност предоставя важна допълнителна гаранция (*Пулар с/у Обединеното кралство*, 10 юни 1996 г., § 32, *Доклади за присъди и решения* 1996-III, и *Морис*, цитирано по-горе, § 75).

57. Що се отнася до обективната преценка, тя се състои в това да се изясни дали независимо от личното поведение на съдията, определени проверими факти пораждат съмнение за неговата безпристрастност. От това следва, че за да се реши дали в даден случай е налице легитимно основание да се счита, че липсва безпристрастност от страна на съдия или съдебен състав, се взема предвид гледната точка на засегнатото лице, но тя не играе решаваща роля. Решаващият фактор е дали опасенията на засегнатото лице могат да се считат за обективно оправдани (вж. *Микалеф*, цитирано по-горе, § 96).

58. Обективната оценка по същество се отнася до йерархичните или други връзки между съдията и другите участници в производството. Следователно във всеки отделен случай трябва да се определи дали естеството и степента на въпросните връзки са такива, че да разкриват липса на безпристрастност от страна на съда (вж. цитираното по-горе решение *Морис*, § 77).

59. В тази област дори привидностите могат да бъдат важни (вж. цитираното по-горе решение *Де Кубер* § 26): от които зависи доверието, което съдилищата в едно демократично общество трябва да вдъхват на страните в процеса. Следователно всеки съдия, за когото може основателно да съществуват опасения относно безпристрастността му, следва да се отведе (вж. делото *Кастило Алгар с/у Испания*, 28 октомври 1998 г., § 45, *Доклади* 1998-VIII, *Микалеф*, цитирано по-горе, § 98, и *Морис*, цитирано по-горе, § 78).

60. За да могат съдилищата да вдъхнат необходимото обществено доверие, трябва да се вземат предвид и съображения от органично естество (*Пиерсак с/у Белгия*, 1 октомври 1982 г., § 30 (d), Серия А № 53). Наличието на национални процедури, предназначени да гарантират безпристрастност, а именно правила за отвод на съдии, е значим фактор. Такива правила изразяват загрижеността на националния законодател да отстрани всяко основателно съмнение относно безпристрастността на съответния съдия или съд и представляват опит да се гарантира безпристрастността чрез отстраняване на причините за безпокойство в тази област (*Захирович с/у Хърватия*, № 58590/11, § 35, 25 април 2013 г.).

б) Приложение към конкретния случай

и. Субективният подход

61. Единият от двата аргумента, изтъкнати от жалбоподателя пред националните съдилища и пред Съда в подкрепа на твърдението му за предубеденост на съдия П.К., се

състои то това, че усилията, положени от Софийски градски съд да го призове да се яви на заседанието на 19 февруари 2019 г., са били прекомерни и необичайни (§§ 22 и 46 по-горе). Той виждал в това доказателство за враждебността и злонамереността на съдията спрямо него. Съдът счита, че е уместно да подходи субективно към този аргумент, за да определи дали той е бил такъв, че да постави под въпрос презумпцията за непристрастност, с която се е ползвала съдия П.К. (вж. § 55 по-горе).

62. В тази връзка Съдът отбелязва, че невъзможността на първоначалните опити на администрацията на Софийския градски съд да бъде уведомен жалбоподателя за датата на първото заседание, далеч не може да бъде вменен на членовете на съдебния състав, а е свързан с обстоятелствата, че един от адвокатите на жалбоподателя е отсъствал от кантората си по медицински причини по това време, че другият адвокат не е могъл да се свърже с жалбоподателя и е предложил на съдебните органи да го призоват лично, че жалбоподателят не е бил намерен на известния му адрес и накрая, че офисът, в който е работил, е била затворена за уикенда по време на посещението на длъжностните лица (§ 16 по-горе).

63. При тези обстоятелства съдебният състав отлага датата на първото съдебно заседание с два месеца и, както предвижда чл. 178, ал. 2 от НПК, прибегва до съдействието на специализираната администрация на Министерството на правосъдието, за да установи местонахождението на жалбоподателя и да го уведоми за новата дата на съдебното заседание (§§ 17 и 35 по-горе). Това уведомяване е направено на 4 февруари 2019 г. до работодателя и майката на жалбоподателя, а на 9 февруари 2019 г. - до един от съседите на жалбоподателя (вж. § 18 по-горе). Жалбоподателят е могъл да подаде първата си молба за отвод преди датата на съдебното заседание (§ 19 по-горе), той се е явил на делото, подпомаган от един от своите адвокати, и е участвал активно на въззивно инстанция (§ 23 по-горе).

64. Следва също така да се отбележи, че абсолютният давностен срок по националното право за престъплението, в което е обвинен жалбоподателят, е четири години и шест месеца (§ 31 *in fine* по-горе) и следователно в неговия случай същият е изтекъл на 15 и 16 юли 2019 г. Съответно всяко неоправдано забавяне на производството пред Софийския градски съд е можело да доведе до прекратяване на наказателното производство, без този съд да е могъл да се произнесе по същество. С оглед на това Съдът не може да критикува факта, че съдебният състав е предприел няколко незадължителни и предвидени във вътрешното право действия за призоваване на жалбоподателя да се яви в съдебното заседание на 19 февруари 2019 г.

65. От гореизложеното следва, че първият довод на жалбоподателя, разгледан по субективния подход, не може да постави под съмнение непристрастността на съдия П.К.

ii. Обективният подход

66. Освен това жалбоподателят обяснява, че се опасява, че съдията ще изпитва враждебност към него заради седемте статии, които е публикувал и които съдържат, наред с другото, твърдения за неизпълнение на професионалните й задължения и поставят под съмнение на професионалния й интегритет (§§ 19 и 20 по-горе). Съдът

РЕШЕНИЕ „БОСЕВ с/у БЪЛГАРИЯ“

счита, че е уместно да разгледа този аргумент в съответствие с обективния подход (вж. §§ 56-59 по-горе).

67. На първо място, Съдът отбелязва, че въпросните статии са написани от жалбоподателя в качеството му на журналист, специализиран в съдебни дела, и че са публикувани между 2012 и 2015 г. (параграф 20 по-горе), т.е. няколко години преди въпросното дело да бъде заведено в Софийския градски съд. Следователно не е налице умишлен опит от страна на жалбоподателя да отведе съдия П.К. от разглеждане на наказателното дело чрез злонамерена медийна кампания, съвпадаща с разглеждането на въпросното дело.

68. Що се отнася до съдържанието на статиите, следва да се отбележи, че съдия П.К. е изрично спомената и че нейните професионални качества и почтеност са силно поставени под въпрос. Например се твърдеше, че тя е забавила разглеждането на някои медийни дела, че е издавала решенията си със задна дата и че е принадлежала към привилегирован кръг от високопоставени и корумпирани съдии (§ 20 по-горе).

69. На следващо място Съдът посочва, че съдия П.К. е бил заместник-председател на Софийския градски съд, съдия-докладчик по наказателното дело на жалбоподателя и председател на съдебния състав (вж. § 15 по-горе), който е следвало да се произнесе като последна инстанция относно вината на жалбоподателя (вж. § 34 по-горе).

70. Действително, наказателното дело на жалбоподателя е било разпределено на случаен принцип на съдия П.К. (§ 15 по-горе) и публикуването на статиите в пресата не е дало основание за водене на съдебни дела от страна на магистрата срещу жалбоподателя или неговия издател. Въпреки това Съдът счита, че при конкретните обстоятелства по настоящото дело жалбоподателят е имал право да изпитва обективни и основателни съмнения относно безпристрастността, с която съдия П.К. би упражнявала функциите си в рамките на разглеждането на жалбата му срещу постановената от първоинстанционния съд присъда.

71. Поради това трябва да се определи дали вътрешното право е предоставило на жалбоподателя процедура, която да може да разсее обективните му съмнения относно безпристрастността на съдия П.К. (вж. § 60 по-горе).

72. Разпоредбата на чл. 29, ал. 2 от НПК предвижда, че съдията трябва да се отведе отложи от разглеждането на наказателно дело, ако са налице обстоятелства, които могат да поставят под съмнение неговата безпристрастност (§ 33 по-горе). Ситуацията, от която се оплаква жалбоподателят, потенциално попада в приложното поле на тази разпоредба, поради което той е поискал съдия П.К. да бъде отведена (вж. § 19 по-горе). Искането му е разгледано, както е предвидено във вътрешното право, от съдебния състав, чийто член е бил съдия П.К., и е окончателно отхвърлено. Текстът на решението показва, че именно съдия П.К. го е продиктувала на секретаря по време на заседанието (вж. § 21 по-горе).

73. Това объркване на ролите на съдията и страната очевидно може да породи обективно обосновани опасения дали процедурата е в съответствие с принципа, че никой не може да бъде съдия по собственото си дело, и следователно относно безпристрастността на съда. От практиката на Съда става ясно, че национална процедура, при която - както в настоящия случай - съдията лично се произнася по молба за отвод, е в съответствие с чл.

РЕШЕНИЕ „БОСЕВ с/у БЪЛГАРИЯ“

6 § 1 от Конвенцията само в изключителни случаи, по-специално когато основанията, представени от страните, са злоупотребяващи или неуместни, т.е. когато са общи и абстрактни по своя характер и не се отнасят до конкретни и специфични елементи, които биха могли да разкрият наличието на предубеденост от страна на съдията (*Пастьорс с/у Германия*, № 55225/14, §§ 62 и 63, 3 октомври 2019 г., и *Михаил Миронов с/у Русия*, № 58138/09, §§ 36 и 37, 6 октомври 2020 г.). В настоящия случай обаче Съдът намира, че доводът на жалбоподателя, оспорващ безпристрастността на съдия П.К., не е бил нито обиден, нито напълно неуместен.

74. Наистина, съдебната практика на българския Върховен касационен съд предоставя допълнителна гаранция, тъй като лице, което счита, че делото му е решено от предубеден съд, може да повдигне този въпрос в касационна жалба и да получи, когато е необходимо, отмяна на присъдата и връщане на делото му за ново разглеждане от друг съдебен състав (§ 33 по-горе). В конкретния случай обаче, такова обжалване е било невъзможно за жалбоподателя: решенията по дела за клевета, постановени от окръжен съд, нивото на компетентност, към което принадлежи Софийският градски съд, са изключени *ex lege* от приложното поле на касационното обжалване (вж. § 34 по-горе). Освен това извънредното средство, използвано от жалбоподателя за възобновяване на наказателното производство на същото основание е отхвърлено от прокурора (вж. параграф 29 по-горе). По този начин недостатъците на процедурата по отвод, следвана от Софийския градски съд, не са могли да бъдат отстранени от по-висша инстанция.

iii. Заключение

75. В светлината на гореизложеното и след като е разгледал фактите по делото в съответствие със субективния и обективния подход, развит в практиката му, Съдът заключава, че съставът на Софийския градски съд не е представлявал „безпристрастен съд“ по смисъла на чл. 6 § 1 от Конвенцията.

76. Следователно в настоящия случай е налице нарушение на този член.

II. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 10 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

77. Жалбоподателят счита, че осъждането му за клевета е неоправдано нарушение на правото му на свобода на изразяване. В тази връзка той се позовава на чл. 10 от Конвенцията, който гласи следното:

„(1) Всеки има право на свобода на изразяване. Това право включва свободата да се отстоява мнение и да се получава и разпространява информация и идеи без намесата на държавната власт и независимо от границите. (...).

2. Упражняването на тези свободи, което носи със себе си задължения и отговорности, може да подлежи на определени формалности, условия, ограничения или санкции, предвидени със закон, които представляват мерки, необходими в едно демократично общество в интерес на националната сигурност, териториалната цялост или обществената безопасност, за предотвратяване на безредици или престъпления, за защита на здравето или морала, за защита на репутацията или правата на други лица, за предотвратяване на разкриването на поверителна информация или за поддържане на авторитета и безпристрастността на съдебната власт“.

A. Допустимост

78. Като констатира, че жалбата не е явно необоснована или недопустима на друго основание съгласно чл. 35 от Конвенцията, Съдът я обявява за допустима.

В. По същество

1. Аргументи на страните

а) Жалбоподателят

79. Жалбоподателят твърди, че осъждането му за клевета е равносилно на намеса в упражняването на свободата му на изразяване. Той счита, че тази намеса не се основава на никакво разумно оправдание.

80. На първо място той обяснява, че изказванията, за които е наказан, са част от дебат от общ интерес относно предполагаемото участие на висш държавен служител в операция за пране на пари, свързана с трафик на наркотици. Той добавя, че лицето, към което са насочени тези изявления, е публична личност, който поради високите отговорности, които е упражнявал, оглавявайки националния орган за финансов надзор, неизбежно е бил изложен на вниманието на журналистите и на критики, свързани с работата му.

81. На следващо място жалбоподателят твърди, че е бил наказан по силата на законодателство, което според него позволява налагането на тежки наказания на журналисти, признати за виновни в критикуването на публични личности. Той изтъква, че българското законодателство, релевантно в това отношение, е дало основание на Съда да осъди многократно България за нарушения на чл. 10 от Конвенцията, по-специално по делата *Касабова с/у България* (№ 22385/03, 19 април 2011 г.), *Божков с/у България* (№ 3316/04, 19 април 2011 г.) и *Маринова и други с/у България* (№ 33502/07 и 3 други, 12 юли 2016 г.).

82. Той вижда в наказателното производство, образувано срещу него, типичен случай на Стратегически Иск Срещу Участието на Обществеността (СИСУО), с други думи, „процес за запушване на устата“, иницииран и проведен недобросъвестно с единствената цел да се заглуши всяка критика, която може да бъде отправена към богати и влиятелни лица. В тази връзка той се позовава, наред с другото, на доклад, публикуван през 2022 г. от неправителствената организация „Article 19“ под заглавие „СИСУО срещу журналисти в Европа“, в който неговият случай е изрично посочен като пример за съдебни преследвания от този вид.

83. Накрая, що се отнася до естеството и тежестта на наложеното наказание, жалбоподателят заявява, че се е почувствал дълбоко засегнат от присъдата си, която е засегнала професионалната му репутация като съдебен репортер. Качеството и количеството на работата му като журналист са били значително намалени. Заинтересованата страна посочва, че през 2021 г. е напуснал длъжността си в редакцията на в. „Капитал“.

б) Правителството

84. Правителството оспорва аргументите на жалбоподателя. На първо място, правителството счита, че не е имало никаква намеса в упражняването от жалбоподателя на правото му на свобода на изразяване. Правителството обяснява, че производството за клевета срещу жалбоподателя е приключило много бързо и че той е бил оправдан по повечето от обвиненията срещу него. В заключение изтъква, че производството не му е попречило да упражнява професионалната си дейност като журналист.

85. При условията на евентуалност правителството поддържа, че дори да се приеме, че в конкретния случай е имало намеса, тя е била оправдана съгласно чл. 10 § 2 от Конвенцията.

86. В тази връзка обяснява, че клеветата представлява престъпление, наказуемо по наказателноправен ред по силата на точни и предвидими разпоредби на Наказателен кодекс. С оглед на това наказанието, наложено на жалбоподателя, е „предвидено в закона“.

87. Правителството също така счита, че осъждането на заинтересованото лице преследва легитимна цел, а именно защитата на правата и репутацията на други лица, в случая С.М.

88. Накрая, правителството счита, че въпросната намеса е пропорционална на преследваната цел. В това отношение поддържа, че тъй като санкционираните изявления се състоят от фактически твърдения, не е било необосновано да се изисква от заинтересованото лице да представи доказателства за тяхната истинност, което то не е направило. Правителството отбелязва, че от своя страна първоинстанционните и второинстанционните съдилища са взели предвид всички релевантни обстоятелства по делото, балансирани са, от една страна, правото на пострадалия на зачитане на личния му живот и на презумпцията за невинност спрямо свободата на изразяване на мнение на жалбоподателя и са изложили релевантни и достатъчни мотиви за осъждането му.

89. Накрая, правителството счита, че наказанието, наложено на жалбоподателя в конкретния случай, е било снизходително, тъй като съдилищата са го освободили от наказателна отговорност, като са му наложени административно наказание глоба в минималния предвиден от закона размер от 1000 български лева (BGN). Поради това според него не може да се приеме, че това наказание е довело до възпрепятстване на жалбоподателя да упражнява професията си на журналист.

2. Преценката на Съда

а) Общи принципи

90. Съдът припомня, че съгласно неговата съдебна практика по този въпрос въпросът дали е налице намеса в правото на свобода на изразяване е тясно свързан с въпроса дали въпросната мярка може да има възпиращ ефект върху упражняването на това право. Така схващано, понятието за намеса е много широко. То включва всяка форма на намеса на властите в упражняването на свободата на изразяване. Това може да включва най-различни мерки, като например „формалности“, „условия“, „ограничения“ или „санкции“ (чл. 10 § 2 от Конвенцията). За да се определи дали е имало намеса или не, е необходимо да се уточни и обхvatът на спорната мярка, като се постави в контекста на фактите по делото и съответното законодателство (*Швейцарска радио и телевизионна компания и други с/у Швейцария* (реш.), № 68995/13, §§ 6870, 12 ноември 2019 г.). Като пример Съдът вече е постановил, че осъждане за клевета, придружено с налагане на административна глоба по чл. 78а, ал. 1 от българския Наказателен кодекс, представлява намеса на държавата в упражняването от страна на засегнатото лице на правото му на свобода на изразяване (вж. *Касабова*, цитирано по-горе, §§ 29, 39 и 50).

91. Намесата в упражняването на свободата на изразяване нарушава Конвенцията, ако не отговаря на изискванията на член 10 § 2. Следователно във всеки конкретен случай

РЕШЕНИЕ „БОСЕВ с/у БЪЛГАРИЯ“

трябва да се определи дали намесата е била „предвидена от закона“, дали е преследвала една или повече от легитимните цели, посочени в този параграф, и накрая, дали е била „необходима в едно демократично общество“ за постигането на тези цели (вж. наред с други органи *Линдън, Отчаковски-Лоранс и Джулай с/у Франция* [ГК], № 21279/02 и 36448/02, § 40, ECHR 2007-IV).

92. Общите принципи за преценка на необходимостта от намеса в свободата на изразяване са обобщени в решението по делото *Щол с/у Швейцария* ([ГК], № 69698/01, § 101, ECHR 2007-V) и повторени наскоро в решенията по делата *Морис с/у Франция* ([ГК], № 29369/10, § 124, ECHR 2015) и *Пентикайнен с/у Финландия* ([ГК], № 11882/10, § 87, ECHR 2015):

„i. Свободата на изразяване на мнение е една от съществените основи на демократичното общество, едно от основните условия за неговия напредък и за развитието на всеки човек. При спазване на чл. 10 § 2 тя се прилага не само за „информация“ или „идеи“, които се приемат благосклонно или се считат за безобидни или за безразлични, но и за тези, които обиждат, шокират или смущават: именно това са плурализмът, толерантността и откритостта, без които не може да има „демократично общество“. Както е записано в чл. 10, то подлежи на изключения, които трябва да се тълкуват стеснително, а необходимостта от ограничаването му трябва да бъде убедително доказана (...).

ii. Прилагателното „необходим“ по смисъла на чл. 10 § 2 предполага „належаща социална нужда“. Договарящите държави се ползват с известна свобода на преценка при съобразяване наличието на такава необходимост, но тя е съчетана с европейски контрол, както върху закона, така и върху решенията за неговото прилагане, дори когато те са постановени от независим съд. Следователно Съдът е компетентен да се произнесе, в крайна сметка, по въпроса дали дадено „ограничение“ е съвместимо със свободата на изразяване, защитена от чл. 10.

iii. При упражняването на надзорната си компетентност Съдът няма за задача да замени компетентните национални съдилища, а да преразгледа от гледна точка на чл. 10 решенията, които те са взели по силата на своето право на преценка. От това не следва, че Съдът трябва да се ограничи до това да определи дали държавата-ответник е упражнила това правомощие добросъвестно, внимателно и по разумен начин: той трябва да разгледа въпросната намеса в светлината на делото като цяло, за да определи дали тя е била „пропорционална на преследваната законна цел“ и дали причините, изтъкнати от националните органи за нейното оправдаване, изглеждат „релевантни и достатъчни“ (...). По този начин Съдът трябва да се увери, че националните органи са приложили правила, които са в съответствие с принципите, залегнали в чл. 10, и освен това са го направили въз основа на приемлива оценка на относимите факти (...).

93. Естеството и тежестта на наложените наказания са елементи, които трябва да се вземат предвид при оценката на пропорционалността на намесата, като Съдът е подчертавал, че нарушението на свободата на изразяване може да има възпиращ ефект върху упражняването на тази свобода (вж. цитираното по-горе решение по делото *Морис*, § 127).

94. На последно място, при преценката на обосноваността на спорната мярка трябва да се има предвид, че справедливостта на производството и процесуалните гаранции, предоставени на жалбоподателя, са фактори, които трябва да се вземат предвид при преценката на пропорционалността на намесата в упражняването на свободата на изразяване, гарантирана от член 10 (виж, *mutatis mutandis*, *Кастелс с/у Испания*, 23 април 1992 г., §§ 47-48, Серия А № 236, *Асоциация Екин с/у Франция*, № 39288/98, § 61, ECHR 2001-VIII, *Коломбани и други с/у Франция*, № 51279/99, § 66, ECHR 2002-V, *Стийл и Морис с/у Обединеното кралство*, № 68416/01, § 95, ECHR 2005-II, *Киприяноу*

с/у *Кипър* [ГК], № 73797/01, §§ 171 и 181, ЕCHR 2005-ХІІІ, *Мамере с/у Франция*, № 12697/03, §§ 23-24, ЕСПЧ 2006-ХІІІ, *Коудечкина с/у Русия*, № 29492/05, § 83, 26 февруари 2009 г., *Морис*, цитирано по-горе, § 155, и *Бака с/у Унгария* [ГК], № 20261/12, § 161, 23 юни 2016 г.).

б) Прилагане към конкретния случай

i. Относно наличието на намеса

95. Правителството оспорва самото съществуване на намеса в настоящия случай (вж. § 84 по-горе). Съдът не споделя тази преценка. В съответствие с принципите, произтичащи от неговата съдебна практика, и в съответствие с констатацията, която е направил по делото *Касабова*, цитирано по-горе (вж. параграф 90 по-горе), той счита, напротив, че налагането на жалбоподателя на административно наказание глоба в размер на 1 000 лева (вж. параграфи 24-27 по-горе) представлява намеса в упражняването на свободата на изразяване на жалбоподателя по чл. 10 от Конвенцията.

ii. Относно основателността на намесата

96. Оспорваната мярка се основава на чл. 148, ал. 2 и чл. 78а от българския Наказателен кодекс (§§ 31 и 32 по-горе). Поради това Съдът намира, че тя е била „предвидена в закона“ по смисъла на чл. 10 § 2 от Конвенцията.

97. Наложено то наказание е имало за цел да бъде наложено наказание за изявленията, определени като клеветнически от националните съдилища, които жалбоподателят е направил за друго лице (вж. § 12, § 24 и § 25 по-горе). Следователно то е преследвало законната цел „защита на репутацията или правата на други лица“.

98. След това Съдът трябва да определи дали осъждането на жалбоподателя е било „необходимо в едно демократично общество“.

99. В това отношение и с оглед на конкретните обстоятелства по делото Съдът счита, че изявленията, за които жалбоподателят е осъден, макар и да засягат проблем от общ характер (въпросът е дали надзорът, упражняван от К.С.Ф. върху публикациите в пресата, и глобите, наложени на издателството на жалбоподателя, са надхвърлили допустимите граници), все пак съдържат фактически твърдения, поставящи под съмнение професионалните качества на С.М. и предполагащи, че той е улеснил изпирането на пари, получени от трафик на наркотици. Следователно е било разумно да се изиска от жалбоподателя в рамките на производството за клевета да представи доказателства за съществуването на така изложените факти. Впрочем наложеното от съдилищата наказание е административна глоба в минималния, законоустановен размер (равностойността на 511 евро) в допълнение към сума (равностойността на 320 евро) за съдебни разноски и разходи, направени от другата страна, които изглеждат относително умерени (вж. § 13 и § 27 по-горе).

100. Въпреки това Съдът трябва да вземе предвид процесуалния аспект на чл. 10 (§ 94 по-горе). Той припомня, че е установил, че съставът на Софийския градски съд, който е разгледал и отхвърлил на последна инстанция жалбата на жалбоподателя, не е бил „безпристрастен съд“ по смисъла на чл. 6 § 1 от Конвенцията поради участието на съдия П.К. по делото (вж. §§ 66-76 по-горе). В светлината на съображенията, обосноваващи заключението, че е налице нарушение на чл. 6 § 1 от Конвенцията, Съдът счита, че с

оглед начина на налагане на наказанието на жалбоподателя, не е била спазена една от основните гаранции за справедлив процес (вж. *mutatis mutandis* *Койдечкина*, цитирано по-горе, §§ 96 и 97). Следователно ограничението, наложено на правото на жалбоподателя на свобода на изразяване, защитено от чл. 10 от Конвенцията, не е било придружено от ефективни и адекватни гаранции срещу произвол (виж, *mutatis mutandis*, *Бака*, цитирано по-горе, § 174). Дори и да се приеме, че причините, посочени от държавата-ответник, са релевантни, те не могат да бъдат достатъчни, за да покажат, че намесата, от която се оплаква жалбоподателят, е била „необходима в едно демократично общество“ (*пак там*, § 175).

iii. Заключение на Съда

101. В светлината на тези фактори Съдът счита, че осъждането на жалбоподателя е представлявало намеса в упражняването на свободата му на изразяване, че намесата е била „предписана от закона“ и е преследвала „легитимната цел“ да защити репутацията или правата на другите, но счита, че намесата не е била „необходима в едно демократично общество“ по смисъла на чл. 10 § 2 от Конвенцията.

102. Следователно в настоящия случай е налице нарушение на член 10 от Конвенцията.

III. ОТНОСНО ПРЕДПОЛАГАЕМО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 13 ОТ КОНВЕНЦИЯТА В СЪЧЕТАНИЕ С ЧЛЕН 10

103. Накрая жалбоподателят се оплаква, че не е разполагал с вътрешноправно средство за защита, което да му позволи да потърси обезщетение за твърдяното нарушение на чл. 10. В тази връзка той се позовава на член 13 от Конвенцията, който гласи следното:

„Всяко лице, чиито права и свободи, предвидени в (...) Конвенцията, са нарушени, трябва да разполага с ефективно средство за защита пред национален орган, независимо че нарушението е извършено от лица, действащи в качеството си на длъжностни лица.“

104. Жалбоподателят твърди, че наказателното му дело е било разгледано на въззивна инстанция от предубеден съд. Той счита, че тъй като решението на съда е било окончателно, не може да се счита, че въззиваното обжалване отговаря на изискванията за ефективност, посочени в чл. 13 от Конвенцията.

105. Правителството оспорва аргументите на жалбоподателя. Позицията се на решението по делото *Маринова и други срещу България* (№ 33502/07 и 3 други, § 109, 12 юли 2016 г.), то отбелязва, че чл. 13 сам по себе си не предвижда съществуването на право на обжалване или на двуинстанционен съдебен контрол. Следователно в случаите, когато се твърди нарушение на Конвенцията, извършено от най-висшата съдебна инстанция, прилагането на този член би било предмет на подразбиращо се ограничение (*пак там*).

106. Съдът повтаря, че чл. 13 изисква наличието на правно средство за защита по вътрешното право само по отношение на оплаквания, които могат да се разглеждат като „защитими“ по смисъла на Конвенцията (*Бойл и Райс с/у Обединеното кралство*, 27 април 1988 г., § 52, Серия А № 131).

107. Той обаче отбелязва, че чл. 6 представлява *lex specialis* по отношение на чл. 13, като изискванията на последния се включват в по-строгите изисквания на първия (вж. например *Коузнецов и други с/у Русия*, № 184/02, § 87, 11 януари 2007 г., *Ефендиева с/у*

РЕШЕНИЕ „БОСЕВ с/у БЪЛГАРИЯ“

Азербайджан, № 31556/03, § 59, 25 октомври 2007 г., и *Бака*, цитирано по-горе, § 181). Като взе предвид заключенията, до които е достигнал по чл. 6 § 1 от Конвенцията (вж. § 75 по-горе), Съдът счита, че оплакването по чл. 13 не повдига отделен въпрос.

108. В съответствие с това Съдът заключава, че не е необходимо да разглежда поотделно допустимостта и основателността на оплакването по чл. 13 от Конвенцията във връзка с чл. 10.

IV. ОТНОСНО ПРИЛАГАНЕТО НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

109. Съгласно чл. 41 от Конвенцията:

„Ако Съдът установи, че е налице нарушение на Конвенцията или на протоколите към нея, и ако вътрешното право на Високодоговарящата страна позволява само непълно обезщетение за последиците от това нарушение, Съдът, ако е необходимо, предоставя справедливо обезщетение на увредената страна“.

А. Вреди

110. Жалбоподателят претендира за 1000 български лева (BGN) за материалните вреди, които твърди, че е претърпял, които съответстват на размера на глобата, която е бил осъден да плати от българските съдилища. Той претендира и парично обезщетение за неимуществени вреди, като оставя на Съда да определи размера му.

111. Правителството поддържа, че установяването на нарушения на чл. 6 § 1 и чл. 10 от Конвенцията би представлявало достатъчно справедливо обезщетение в конкретния случай.

112. Съдът счита, че жалбоподателят трябва да получи обратно сумата на глобата, платена в резултат на производството за клевета. Той му присъжда 511,29 евро (EUR) за имуществени вреди, плюс всяка сума, която може да бъде дължима като данък върху тази сума.

113. Той също така счита, че констатираните от него нарушения на чл. 6 § 1 и на чл. 10 от Конвенцията са причинили на жалбоподателя определени неимуществени вреди. Той счита за разумно да му присъди 3 000 евро на това основание, плюс всяка сума, която може да бъде дължима като данък върху тази сума.

В. Разходи и разноски

114. Жалбоподателят претендира 2400 евро за адвокатски хонорари, които според него са направени пред Съда (сума, съответстваща на 24 часа правна работа при часова ставка от 100 евро), както и 1200 лева (равностойността на 613,55 евро) за разходи за превод. Той иска присъдената сума за разходи и разноски да бъде преведена директно по сметката на неговия адвокат, г-н А. Кашамов.

115. Правителството оспорва на тези претенции, като ги счита за неоснователни и прекомерни.

116. Съгласно съдебната практика на Съда жалбоподателят може да получи възстановяване на своите разходи и разноски само доколкото е установена тяхната реалност, необходимост и разумност. В настоящия случай, като има предвид документите, с които разполага, и горепосочените критерии, Съдът счита всички

РЕШЕНИЕ „БОСЕВ с/у БЪЛГАРИЯ“

претенции на жалбоподателя в това отношение за основателни. Поради това той му присъжда сумата от 3 013,55 EUR, която да бъде изплатена директно по сметката на неговия представител, г-н А. Кашманов, в съответствие с желанието на жалбоподателя.

НА ТОВА ОСНОВАНИЕ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО,

1. *Обявява* жалбите по членове 6 § 1 и 10 от Конвенцията за допустими;
2. *Отсъжда*, че е налице нарушение на член 6 § 1 от Конвенцията;
3. *Отсъжда*, че е налице нарушение на член 10 от Конвенцията;
4. *Отсъжда*, че не е необходимо да се разглеждат поотделно допустимостта и основателността на жалбата по член 13 от Конвенцията във връзка с член 10;
5. *Отсъжда*
 - a) че държавата-ответник ще плати на жалбоподателя в срок от три месеца от датата, на която решението стане окончателно в съответствие с член 44 § 2 от Конвенцията, следните суми, които трябва да бъдат конвертирани във валутата на държавата-ответник по курса, приложим към датата на уреждане на спора :
 - i. 511,29 евро (петстотин и единадесет евро и двадесет и девет цента), плюс всяка сума, която може да бъде дължима като данък върху тази сума, за материални щети;
 - ii. 3 000 (три хиляди евро), плюс всяка сума, която може да бъде дължима като данък върху тази сума, за неимуществени вреди;
 - iii. 3 013,55 евро (три хиляди и тринадесет евро и петдесет и пет цента), заедно с евентуално дължимия от жалбоподателя данък върху тази сума, за съдебни разноски, които да бъдат преведени директно по сметката на г-н А. Кашамов;
 - b) че от изтичането на посочения период до плащането тези суми ще бъдат облагани с проста лихва, равна на приложимия през този период пределен лихвен процент на Европейската централна банка, увеличен с три процентни пункта.

Изготвено на френски език, след което е предадено в писмен вид на 4 юни 2024 г., съгласно член 77, §§ 2 и 3 от Правилника за дейността.

Милан Блашко
Регистратор

Георгиос А. Сергидес
Председател